EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 28.6.2006
KOM(2006) 345 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA TARYBAI IR EUROPOS PARLAMENTUI

apie padėtį perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir vyšnių sektoriuje

{SEK(2006) 838}

- **Įvadas**

2004 m. lapkričio mėn. pirmininkavimo išvadose dėl bendrojo vaisių ir daržovių rinkos organizavimo supaprastinimo Komisijos buvo prašoma atlikti minkštųjų vaisių ir kitų raudonųjų vaisių, skirtų perdirbti ES rinkose, sektoriaus naujos padėties po ES plėtros analizę ir, jei reikia, pateikti pasiūlymų konkrečioms problemoms spręsti.

Šiame dokumente pateikiami svarbiausi Komisijos tarnybų atliktos analizės aspektai ir išvados apie ES politiką. Prie jo pridedami Komisijos tarnybų darbo dokumentai, kuriuose pateikiama išsami perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir kitų raudonųjų vaisių sektoriaus padėties apžvalga.

1. APLINKYBĖS

Šiame dokumente dėmesys telkiamas į vyšnias (rūgščiosios vyšnios *Prunus Cerasus* ir saldžiosios vyšnios *Prunus Avium*) ir į taip vadinamus minkštuosius vaisius. Terminas *minkštasis vaisius* dažniausiai apima tris vaisių grupes: uogas (*Rubus* ir *Morus* gentys); serbentus (*Ribes* gentis) ir mėlynes (*Vaccinium* gentis); ir lukštavaisius arba netikrus vaisius (*Fragaria* gentis, t. y. braškes).

Perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir vyšnių sektoriui 2004 m. buvo sunkūs dėl mažų gamintojų kainų už kai kuriuos produktus (ypač juoduosius serbentus, braškes ir rūgščiąsias vyšnias) keletoje valstybių narių. Mažos kainos taip pat turėjo įtakos keletui produktų 2005 m. (ypač braškėms ir juodiesiems serbentams).

Naujų valstybių narių su dideliais perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir kitų raudonųjų vaisių sektoriais įstojimas labai pakeitė bendrą ES sektoriaus vaizdą. Prisidėjus dviems svarbiems gamintojams – Vengrijai ir Lenkijai – ES tapo didžiausiu perdirbti skirtų minkštųjų vaisių gamintoju pasaulyje.

2. PADĖTIES SEKTORIUJE ANALIZĖ

2.1. Svarbiausios ES sektoriaus ypatybės

ES lygiu minkštųjų vaisių ir rūgščiųjų vyšnių[1] auginimo teritorijos apima 0,25 % visos ariamos žemės. Šis sektorius svarbiausias Šiaurės Europos šalims, išskyrus braškes ir saldžiąsias vyšnias. Lenkija, užimanti 1,10 % dalį, yra šalis, kurioje šis sektorius yra ypatingos svarbos. Po plėtros ES minkštųjų vaisių (serbentų, agrastų, aviečių ir braškių) ir rūgščiųjų vyšnių gamyba labai išaugo. 2002–2004 m. auginimo teritorija vidutiniškai šoktelėjo nuo 69 000 hektarų ES–15 iki 237 000 hektarų ES–25, iš kurių 141 000 hektarų Lenkijoje.

Išskyrus serbentus ir vyšnias, kurių auginimas gali būti mechanizuotas, minkštųjų vaisių gamybai reikia daug darbo jėgos. Kadangi perdirbimo rinkoje kainos yra

[1] Čia neatsižvelgiama į saldžiąsias vyšnias, kadangi perdirbimo rinkai tiekiama mažesnė visos produkcijos dalis nei kitų vaisių (apytiksliai 10 %).

mažesnės nei šviežių produktų rinkoje, dėl konkurencinio spaudimo perdirbti skirtų minkštųjų vaisių sektorius yra šalyse, kur pigi darbo jėga.

Minkštieji vaisiai dažnai yra viena iš nedaugelio pasėlių rūšių, kurias galima auginti mažiau palankiuose regionuose (pvz., pusiau kalnuotos teritorijos). Be to, dėl galimybės auginti minkštuosius vaisius nedideliais kiekiais tas sektorius yra ypač tinkamas mažiems ūkiams, kurie neretai dominuoja mažiau palankiose ūkininkauti arba pusiau kalnuotose teritorijose. Šiuose ūkiuose geriau naudojama šeimos darbo jėga minkštiesiems vaisiams auginti. Nevisą darbo dieną dirbantys ūkininkai iš jų neretai gauna papildomų pajamų.

Kadangi šio sektoriaus ekonominis dydis yra ribotas viso žemės ūkio sektoriaus atžvilgiu, jis plėtojamas konkrečiuose gamybos šalių regionuose. Todėl jis gali labai prisidėti prie regioninės ekonomikos.

2.2. Svarbiausios ES sektoriaus ypatybės Lenkijoje

Lenkijoje išauginami du trečdaliai visų ES perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir rūgščiųjų vyšnių.

Pastaruosius 15 metų sodų plotas beveik nekito ir sudarė 260–290 000 hektarų. 15 % šio ploto yra skirti uogų ir serbentų krūmams (serbentams, agrastams, avietėms ir kitiems krūmams) ir 10 % – rūgščiosioms vyšnioms. Braškėms skirtų plotų dydis pastaruosius 15 metų svyravo (mažiausias plotas 2002 m. – 38 000 hektarų, o didžiausias plotas 2001 m. – 65 800 hektarų).

Minkštųjų vaisių gamyba koncentruojama atskiruose regionuose. Ji ypač svarbi trijose vaivadijose, kuriose užauginta 55 % nacionalinės minkštųjų vaisių ir rūgščiųjų vyšnių produkcijos 2002–2004 m.: Lubelskie (24,1 % viso produkcijos kiekio), Mazowieckie (20,9 %) ir Łódzkie (11,4 %).

Atsižvelgiant į aukštą nedarbo lygį kaimo vietovėse ir mažuose ūkiuose, perdirbti skirtų minkštųjų vaisių sektorius yra svarbus pajamų ir darbo šaltinis. Yra apskaičiuota, kad bendrame vaisių ir daržovių sektoriuje yra 250 000 dirbančių visą darbo dieną darbo vietų (gamyba, pardavimas, perdirbimas). Vien tik minkštųjų vaisių ir rūgščiųjų vyšnių sektoriuje yra apytiksliai 80 000 dirbančių visą darbo dieną darbo vietų.

Sektoriuje dominuoja maži ūkiai, nors per pastaruosius 15 metų ūkiai buvo sujungiami. Juodųjų serbentų ir rūgščiųjų vyšnių ūkiai, kuriuose šios uogos auginamos didesniuose nei vieno hektaro plotuose, užaugina apytiksliai du trečdalius nacionalinės produkcijos.

Produkcijos susiskaldymą didina menkas organizuotumo lygis. Visame vaisių ir daržovių sektoriuje organizuota sektoriaus dalis (gamintojų grupės ir gamintojų organizacijos) pagamina tik 2 % visos parduodamos vaisių ir daržovių produkcijos.

Dėl daugumos minkštųjų vaisių pasiūlos susiskaldymo, vaisiai superkami surinkimo centruose, kurie yra gamybos regionų kaimuose, ir vežami į perdirbimo pramonės įmones. Dideli ūkiai dažniausiai minkštuosius vaisius parduoda tiesiogiai pramonės

įmonėms. Maža minkštųjų vaisių ir rūgščiųjų vyšnių dalis (apytiksliai 10–15 %) pramonės įmonėms tiekiama pagal gamintojų ir perdirbėjų sutartis.

2.3. Padėtis pagrindiniuose pasektoriuose

Apžvalgoje daugiausia dėmesio buvo skiriama auginamiems minkštiesiems vaisiams ir jų pagrindinėms rūšims: juodiesiems serbentams, avietėms ir braškėms. Visi kartu šie vaisiai sudaro daugiau nei 90 % pramoninės minkštųjų vaisių produkcijos. Rūgščiųjų ir saldžiųjų vyšnių pasektoriai buvo nagrinėjami atskirai.

2.3.1. Braškės

Didžioji ES perdirbimo pramonei skirtų braškių dalis auginama Lenkijoje. Kitose valstybėse narėse braškės auginamos šviežių vaisių rinkai, nors nedideli jų kiekiai parduodami perdirbimo pramonei. Lenkijoje užauginama apie 60 % visų ES perdirbti skirtų braškių. ES–25 sušaldytų braškių importo iš trečiųjų šalių dalis visų ES perdirbti tiekiamų braškių atžvilgiu išaugo nuo mažiau nei 20 % (iki 2001–2002 m.) iki 38 % (2003–2004 m.).

2004 m. ir 2005 m. (perdirbti skirtų braškių ir sušaldytų braškių) kainos ES krito dėl išaugusios ES produkcijos palyginti su ankstesniais metais ir išaugusio pigių produktų importo iš trečiųjų šalių, ypač iš Kinijos, bendro spaudimo.

Pagrindines Lenkijos braškių sektoriaus ypatybes galima apibūdinti taip:

- Dėl sąlyginai mažų investicinių išlaidų perdirbti skirtų braškių gamyba tapo papildomu pajamų šaltiniu daugeliui ūkių kaimo vietovėse. Socialiniu požiūriu šis sektorius ypač svarbus kaimo vietovėse. Apskaičiuota, kad 2002 m. du trečdaliai produkcijos buvo išauginama 10 % didesnių nei 0,5 hektaro ūkių. Likusieji 90 % ūkininkų, auginusių braškes mažesniuose nei 0,5 hektaro plotuose, pagamino vieną trečdalį visos Lenkijos produkcijos;

- Šiame sektoriuje dažniausiai auginamos *Senga Sengana* atmainos braškės, tai perdirbimo pramonėje populiari atmaina. Kita vertus, ši atmaina netinkama šviežių vaisių rinkai, nes ji nelabai derlinga, derliaus nuėmimo sezonas labai trumpas ir derlius gali labai skirtis priklausomai nuo klimato sąlygų. Šios ypatybės kartu su pastaraisiais metais padidėjusiu importu iš trečiųjų šalių esamų mažų kainų sąlygomis sąlygoja spaudimą ją auginti, ypač didesniems komerciniams ūkiams;

- Pigių produktų importas, paklausos svyravimai rinkoje ir didelis gamintojų bei dalinių perdirbėjų skaičius kartu su *Senga Sengana* atmainos ypatybėmis sąlygoja kainų svyravimą skirtingais metais; šis svyravimas gali sustiprėti dėl sušaldytų braškių paklausos ES maisto pramonėje lygio.

- *Senga Sengana* po derliaus nuėmimo greitai genda, todėl būtinas tinkamas jų tvarkymas po derliaus nuėmimo (ypač atšaldymas). Pardavimas pramonei yra susiskaldęs, o pagal sutartis parduodami nedideli kiekiai. Atsižvelgiant į esamą tarptautinę konkurenciją ir mažas kainas, mažai tikėtina, kad sutartys, kuriose numatomos atsiskaitymo kainos, bus sudaromos už specifinių poreikių (pvz., kūdikių maistelis, aukštos kokybės uogienės) pasektorių ribų. Tyrimai, kurie buvo

vykdomi siekiant spęsti su *Senga Sengana* auginimu susijusias problemas, apima ekologinės vaisių gamybos metodus, naujus auginimo būdus ir veiksmingesnius metodus apsisaugoti nuo pilkojo kekero.

Dėl mažų perdirbti skirtų braškių kainų ES kai kurių valstybių narių šviežių braškių sektoriuje sudėtingiau naudotis perdirbimo pramone šviežių vaisių rinkai reguliuoti.

Nuo praėjusio amžiaus dešimto dešimtmečio pusiau perdirbtų braškių paklausa ES labai išaugo. Tačiau augimas didžiąja dalimi buvo susijęs su vaisių paruošimo pramone, kuri daugelio produktų atžvilgiu nėra priklausoma nuo konkrečios atmainos. Augimas taip pat yra susijęs su sulčių ir gėrimų pramone. Kita vertus, uogienės pramonės poreikiai yra stabilūs.

2.3.2. Juodieji serbentai

Juodieji serbentai yra auginami Šiaurės Europos valstybėse narėse, vien Lenkijoje išauginama 70 % ES produkcijos. ES yra didžiausias pasaulyje gamintojas, gamyba trečiosiose šalyse yra palyginti ribota, o ES importuojamas juodųjų serbentų kiekis yra nereikšmingas. Nuo 2003 m. žaliavinių ir iš dalies perdirbtų produktų kainos krito išaugus juodųjų serbentų gamybai nuo vidutiniškai 150 000 tonų 1998–2002 m. iki 200 000 tonų 2003–2004 m. Gamyba pasiekė rekordinį lygį, o galutinių maisto produktų suvartojimas (daugiausia gėrimų iš vaisių) nebuvo toks dinamiškas, o eksportavimo iš ES perspektyvos yra gana ribotos. Produkto ekonomiką valdo apytiksliai 10–12 metų gamybos ciklas, veikiamas gamintojų polinkio sodinti naujas plantacijas, kai kainos yra didelės, todėl vėliau kainos mažėja.

Kad gamyba grįžtų į tinkamesnį lygį, reikia koreguoti auginimo plotus. Viena iš dažniausiai ūkininkų naudojamų priemonių yra perteklinių plantacijų retinimas. Juodieji serbentai yra daugiametė kultūra, įtraukiama į ūkio sėjomainą. Todėl perteklinių plantacijų retinimas taip pat yra ūkininkų taikomos sėjomainos sistemos dalis.

Paklausos atžvilgiu maisto produktų, kuriuose yra juodųjų serbentų, suvartojimas yra stabilus ar net mažėjantis. Juodųjų serbentų produktus nustelbia kiti produktai (apelsinų sultys, spanguolių sultys ir kt.). Suvartojimas galėtų išaugti, jei produktai būtų labiau reklamuojami ir atsirastų naujoviškų produktų.

2.3.3. Avietės

Po ES plėtros, ES aviečių produkcija išaugo nuo 28 000 tonų iki 87 000 tonų (2002–2004 m. vidurkis) prisijungus dviems naujiems dideliems gamintojams: Lenkijai (48 000 tonų) ir Vengrijai (10 000 tonų). Šiose dviejose naujose valstybėse narėse pirminė vaisių paskirties vieta yra perdirbimo pramonė, tačiau ji atlieka tik nereikšmingą vaidmenį kitose valstybėse narėse, išskyrus Prancūziją, kur šiai pramonei parduodama 10 % produkcijos. Jungtinėje Karalystėje šiai pramonei buvo naudojamas daugiausia Škotijos sektorius. Tačiau dėl mažo konkurencingumo pirmojo šio amžiaus dešimtmečio pradžioje beveik visas sektorius buvo perorientuotas į šviežių vaisių rinką.

ES–25 aviečių tiekimas perdirbimo pramonei išaugo nuo 115 000 tonų 2000 m. iki daugiau nei 160 000 tonų 2004 m. 2004 m. dėl didelio šiai pramonei Europoje

tiekiamo aviečių kiekio krito jų kainos. Apytiksliai du trečdalius viso pramonei tiekiamo kiekio sudarė sušaldytos avietės. Serbija metų metus buvo pagrindinė sušaldytų aviečių tiekėja ES (2002–2004 m. ji į ES–25 vidutiniškai eksportavo 54 000 tonų), kita svarbi tiekėja yra Čilė (vidutiniškai 14 000 tonų). Pastaraisiais metais dėl padidėjusios gamybos Lenkijoje (nuo vidutiniškai 20 000 tonų 1999–2002 m. iki 30 000 tonų 2003–2004 m.) ES pagamintų sušaldytų aviečių kiekis išaugo nuo 20 % visos ES pasiūlos 2002 m. iki 31 % 2004 m.

Per pastaruosius dešimt metų Lenkijai pavyko užimti nemažą rinkos dalį ir tikėtina, kad ji toliau gerins savo padėtį rinkoje dėl keleto privalumų: aviečių auginimo tradicijos; pigios darbo jėgos; išsamių atmainos auginimo tyrimų; veikiančios didelės dalinio perdirbimo pramonės. Kita vertus, tarp pramonės gamintojų suskaldyta produkcija ir pardavimas yra svarbus sektoriaus konkurencingumo gerinimo ribojimo aspektas. Gamybos ir pardavimo dalinio perdirbimo pramonei gerinimas ūkio lygiu bus gyvybiškai svarbus sektoriui sustiprinti.

Per pastaruosius dešimt metų sumažėjo aviečių auginimas Vengrijoje. Nepaisant tvarios paklausos ES, sušaldytų aviečių eksportas sumažėjo dėl silpnėjančio konkurencingumo. Šalis turėjo spręsti padidėjusio konkurencingumo rinkoje problemą, o tuo tarpu sektoriaus viduje buvo susiduriama su išaugusiomis išlaidomis. Be to, dėl natūralių sąlygų Vengrijoje tikėtina drėkinimo sistemos plėtra (šalis yra pietinėje Europos aviečių auginimo teritorijos pasienio teritorijoje), kuri šiuo metu nėra pelninga, kadangi auginami vaisiai yra skirti perdirbimo rinkai.

2.3.4. Rūgščiosios vyšnios

Rūgščiosios vyšnios auginamos šalyse, kuriose vyrauja šaltas klimatas, daugiausia Šiaurės Amerikoje ir Šiaurės Europoje. Rūgščiosios vyšnios retai vartojamos šviežios. Nuėmus derlių jos paprastai konservuojamos arba sušaldomos ir naudojamos įvairiuose produktuose, įskaitant kompotus, uogienes ir sultis bei įvairius desertus.

ES rūgščiųjų vyšnių sektoriuje dominuoja trys šalys. Lenkija (190 000 tonų 2002–2004 m.), Vengrija (51 000 tonų) ir Vokietija (31 000 tonų). Visos trys šalys kartu pagamina 87 % visos ES produkcijos. 1998–2004 m. laikotarpiu ES–25 rūgščiųjų vyšnių produkcijos vidutinė metinė norma buvo 5 % ir 2004 m. siekė 340 000 tonų. Daugiausiai įtakos šiam augimui turi Lenkija. Vengrijos produkcija taip pat išaugo. Vokietijoje nuo praėjusios amžiaus dešimto dešimtmečio šiame sektoriuje buvo jaučiamas nuosmukis dėl spaudimo, susijusio su padidėjusia Vidurio ir Rytų Europos šalių importo konkurencija. Lenkijoje pagaminama 60 % ES rūgščiųjų vyšnių produkcijos.

Vokietijoje ir Lenkijoje ūkiai yra nedideli, tačiau Lenkijoje auga didelių ūkių įtaka. Vengrijoje atvirkščiai – dominuoja dideli ūkiai (dešimties hektarų ir didesni ūkiai, užimantys 50 % visos teritorijos, palyginti su 3 % Lenkijoje). Dėl ūkių mažumo Vokietijoje ir Lenkijoje vyšnių derlius nuimamas rankiniu būdu. Vengrijoje mechanizuotu būdu nuimama 30 % derliaus. Todėl darbo jėgos išlaidos yra ypač svarbios gamybos pelningumui. Palyginti su Vengrija ir Lenkija, Vokietija šiuo atžvilgiu yra pranašesnė.

Vokietijoje ir Vengrijoje gamintojų organizacijos ir gamintojų grupės (toliau – GO ir GG) vaidina svarbų vaidmenį rūgščiąsias vyšnias parduodant perdirbimo pramonei: 40 % visos produkcijos Vokietijoje ir 50–60 % Vengrijoje. Lenkijoje atvirkščiai – GO ir GG vaidmuo vis dar nereikšmingas.

ES–25 importo iš trečiųjų šalių dalis yra nedidelė visos ES perdirbti skirtų rūgščiųjų vyšnių pasiūlos atžvilgiu ir 2002–2004 m. vidutiniškai sudarė 11 %.

Rūgščiųjų vyšnių gamyba nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio ES naujose valstybėse narėse labai išaugo. Atlikus analizę paaiškėjo, kad kainų kritimą nuo 2004 m. sąlygojo didelis ES ir Serbijos derlius, viršijęs pramonės poreikius. Atsižvelgiant į naujų sodų plėtotę, ypač Lenkijoje, kainos sektoriuje gali išlikti mažos, jei klimato sąlygos neturės poveikio derliui, kaip nutiko 2005 m.

2.3.5. Saldžiosios vyšnios

Apytiksliai 15 % ES saldžiųjų vyšnių produkcijos naudojama perdirbimo pramonėje. Dalis trijų valstybių narių minkštųjų vaisių sektoriaus yra orientuojama į perdirbimo pramonę: Prancūzijos, Italijos ir Ispanijos. Pagrindinės naudojimo rūšys yra konservavimas (vyšnios sirupe ir kiti produktai), užpilai su alkoholiu (iš dalies skirti konditerijos pramonei) ir konservavimas cukruje (cukruje konservuotos vyšnios).

Nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pakeitus iš dalies konservuotas saldžiąsias vyšnias iš Vidurio Europos importuojamomis rūgščiosiomis vyšniomis arba importuojamomis konservuotomis saldžiosiomis vyšniomis sumažėjo jų gamyba ES. Gaminant ES saldžiąsias vyšnias, paruoštas su alkoholiu, teko konkuruoti su panašiais produktais, importuojamais iš trečiųjų šalių. Šiame sektoriuje buvo jaučiamas didelis nuosmukis.

Prancūzija ir Italija yra didžiausios cukruje konservuotų vyšnių gamintojos ES, kita didelė gamintoja yra Ispanija. Nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio Prancūzijoje ir Italijoje sektorius vystėsi labai skirtingai. Italijoje nuo praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžios vietoj Italijoje gaminamų žaliavinių produktų buvo pereita prie jų importo iš trečiųjų šalių (Bulgarijos, Turkijos ir Rumunijos). Didelė iš trečiųjų šalių importuojama žaliavinių produktų dalis (netinkamos ilgai laikyti vyšnios) vėl eksportuojama nežymiai perdirbus (atrinkus, surūšiavus ir kt.) į trečiąsias šalis. Dalis žaliavinių produktų perdirbama į cukruje konservuotas vyšnias. Prancūzijoje sektoriuje buvo vadovaujamasi strategija, pagrįsta stipria prekių grandinės integracija ir suderintais metodais bei veiksmais pramonės šakų lygiu. Skirtingų profesijų atstovams bendradarbiaujant buvo sukurtos skirtingos priemonės prekių grandinės konkurencingumui pagerinti. Nepaisant išaugusios konkurencijos, pramonėje vis dar naudojamos vietoje pagamintos žaliavos.

3. PAGRINDINĖS IŠVADOS

Pastaraisiais metais ES keleto perdirbti skirtų vaisių rūšių rinkoje buvo susiduriama su sunkumais – krito kainos (gamintojų kainos ir iš dalies perdirbtų produktų kainos). Šių sunkumų kilo dėl trijų pagrindinių veiksnių kategorijų, kurių poveikis skiriasi priklausomai nuo produkto: 1) išaugusios trečiųjų šalių konkurencijos (braškių

sektoriuje); 2) brangios produkcijos palyginti su rinkos poreikiais; 3) nepakankamo konkurencingumo sektoriaus segmentuose dėl susiskaldžiusios prekių grandinės (menko gamintojų organizuotumo lygio ir t. t.).

Pasėlių sektoriuose taip pat gali iškilti laikinų sunkumų dėl susidariusių aplinkybių (pvz.: nepalankių klimato sąlygų).

3.1. Importo iš trečiųjų šalių konkurencija

Atlikus analizę paaiškėjo, kad rūgščiųjų vyšnių importuojama iš trečiųjų šalių į ES–25 nedaug, o juodųjų serbentų apskritai neimportuojama. Aviečių ir saldžiųjų vyšnių importuojama daugiau, nors pastaraisiais aviečių importo reikšmė sumažėjo. Per pastaruosius trejus metus ji išaugo braškių atžvilgiu. Todėl perdirbti skirtų braškių sektoriuje buvo susiduriama su išaugusia iš trečiųjų šalių, ypač Kinijos, importuojamų sušaldytų braškių mažomis kainomis konkurencija.

Komisija šiuo metu tiria, ar importas iš Kinijos buvo vykdomas dempingo sąlygomis.

3.2. Perteklinės produkcijos palyginti su rinkos poreikiais problemos sprendimas

3.2.1. Gamybos pajėgumų pritaikymas prie paklausos

Juodųjų serbentų ir rūgščiųjų vyšnių gamybos potencialas ES viršija esamą pramonės paklausą. Jei derliaus nepaveiks katastrofiškos klimato sąlygos, tikėtina, kad kainos išliks mažos. Abiejuose sektoriuose gamybos potencialas pastaraisiais metais labai išaugo, nes dėl iki šiol buvusių didelių kainų buvo sodinamos naujos plantacijos.

Šiomis sąlygomis kai kurie ūkininkai gali norėti atitinkamus auginamus pasėlius pakeisti kitais. Pagal ES valstybės pagalbos taisykles valstybės narės tam tikros sąlygomis gali įgyvendinti retinimo subsidijų schemas. Siekiant, kad būtų pradėtos auginti kitos kultūros, ne tik uogų ir vaisių krūmai (laikomi daugiamečiais pasėliais pagal ES teisės altus), valstybės narės, kurios taiko BŽŪP bendrųjų išmokų sistemą pagal istorinį modelį,, gali naudoti nacionalinį rezervą naujoms orientacinėms sumoms ūkininkams nustatyti teritorijose, kuriose bus vykdoma restruktūrizacija[2].

ES kaimo plėtros programos taip pat gali padėti ūkiams persiorientuoti į kitą ūkininkavimo veiklą (priemonės pagal Kaimo plėtros reglamento[3] 1 kryptį *Žemės ūkio ir miškininkystės sektoriaus konkurencingumo didinimas*) arba į su ūkininkavimu nesusijusią veiklą (pagal 3 kryptį *Gyvenimo kokybė kaimo vietovėse ir kaimo ekonomikos įvairinimas*). Pagal 3 kryptį paramos priemonėmis remiamas veiklos įvairinimo kaimo vietovėse, ir todėl stiprinama vietos ekonomika bei pajėgumas susidoroti su sunkumais, kurių gali iškilti konkrečiuose žemės ūkio sektoriuose.

3.2.2. Paramos poreikis: reklama ir naujoviški produktai

Palyginti su vaisių rinkomis, minkštųjų vaisių rinkos yra riboto dydžio. Tai taikytina tiek šviežiems, tiek perdirbtiems produktams. Reklamos programomis dėmesys retai

---

2 Žr. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1782/2003 42 straipsnį (OL L 270 2003 m. spalio 21 d.).

3 Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 (OL L 277, 2005 m. spalio 21 d.)

telkiamas į sektoriaus produktus, todėl vartotojai dažnai mažai apie juos žino. Kai kuriose valstybėse narėse sektoriaus ūkio subjektai ėmėsi priemonių savo produktams reklamuoti. Šiomis aplinkybėmis ES parama žemės ūkio produktų reklamai gali būti svarbi informacijos apie minkštuosius vaisius teikimo ir jų paklausos skatinimo priemonė.

Naujoviški produktai svarbūs rinkoms plėsti ir naujoms rinkoms kurti. Pagal kaimo plėtros programas taikomos priemonės gali padėti ūkio subjektams kurti naujus produktus: remti pardavimo ir perdirbimo investicijas, remti ūkininkų bendradarbiavimą kuriant naujus produktus ir skatinti ūkininkų dalyvavimą maisto kokybės schemose.

3.3. Parama sektoriaus konkurencingumui skatinti

Vienas iš prekių grandinės trūkumų, paaiškėjusių atlikus analizę, yra vaisių gamybos ir jų pardavimo perdirbimo pramonei susiskaldymas, kuris yra ypač didelis Lenkijoje.

Kartais ginčijamasi, kad į gamintojų organizacijoms, kurios parduoda šviežius vaisius perdirbimo pramonei pagal Tarybos reglamentus (EB) Nr. 2201/96 ir Nr. 2202/96, teikiamą paramą panaši schema padėtų sumažinti gamybos suvaržymus, atsirandančius dėl susiskaldymo, ir supaprastintų didelę pardavimų perdirbimo pramonei dalį bei taip būtų prisidedama prie sektoriaus stabilizavimo. Tačiau pagal pirmiau minėtus reglamentus šiuo metu taikomos priemonės buvo pagrįstos iš esmės didesnėmis gamintojų kainomis ES nei trečiose šalyse. Tai netaikoma didžiajai perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir vyšnių sektoriaus daliai. Be to, šiuo metu persvarstomos galiojančios schemos, siekiant, kad jos atitiktų BŽŪP reformos nuostatas.

Todėl Komisija mano, kad pradėti taikyti tokią paramos schemą būtų per anksti ir netinkama techniniu požiūriu. Komisija pripažįsta, kad menkas organizuotumo lygis sektoriuje Lenkijoje ir susiskaldęs pardavimas perdirbimo pramonei yra rimti suvaržymai, susiję su sektoriaus konkurencingumu. Tačiau ji mano, kad galiojančios tiek pirmojo, tiek antrojo bendros žemės ūkio politikos ramsčio politikos gali būti sutelktos šiems suvaržymams sumažinti.

BRO pagrindas – gamintojų organizacijoms teikiama parama jų konkurencingumui stiprinti. Ši parama teikiama per bendrai finansuojamas veiklos programas, kurias įgyvendina gamintojų organizacijos.

Parama taip pat teikiama gamintojų grupėms (toliau – GG), kurios įgyvendino pripažinimo planą, kad atitiktų reikalingus kriterijus tapti pripažinta GG. Ši parama yra ypač svarbi naujosioms valstybėms narėms, kuriose sektoriaus organizuotumas yra neretai menkas, o atsirandančios gamintojų grupės yra per mažos, kad galėtų tapti GG pirmaisiais gyvavimo metais. GG teikiama parama gali būti dviejų rūšių: pagalba grupių susidarymui skatinti ir jų administracinei veiklai palengvinti bei investicijų parama (specialios paskolos arba kapitalas).

Atsižvelgdama į bendro vaisių ir daržovių rinkos organizavimo reformą, Komisija gali pasiūlyti specialią papildomą paramą valstybėms narėms, kuriose menkas organizuotumo lygis.

ES kaimo plėtros programos taip pat turi atlikti savo vaidmenį, ypač taikant priemones pagal 1 kryptį *Žemės ūkio ir miškininkystės sektoriaus konkurencingumo didinimas.* Tai taip pat taikoma tokioms priemonėms, kuriomis remiamas žemės ūkio valdų modernizavimas ir didinama žemės ūkio produktų vertė (pardavimas ir perdirbimas). Pagal tos pačios 1 krypties nuostatas pereinamojo laikotarpio priemonės taikomos naujosiose valstybėse narėse, kurios teikia paramą pusiau natūrinėms žemės ūkio valdoms ir remia gamintojų grupių steigimą.

Dėl menko organizuotumo didžiausioje valstybėje narėje gamintojoje bei ekonominių duomenų stygiaus atitinkamuose sektoriuose sektoriuje reikalinga geresnė ekonominės padėties priežiūra ES lygiu, galbūt rengiant nuolatinius tam tikrų ekspertų susitikimus.

3.4. Padėties valdymas krizės atveju

Kaip ir kitų vaisių atveju, perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir vyšnių auginimas yra labai priklausomas nuo klimato sąlygų. Lietus gali sunaikinti derlių, o palankios klimato sąlygos visą auginimo laikotarpį gali jį padidinti.

Ūkininkams, kurie patiria nuostolių dėl nepalankių klimato sąlygų, pagal ES taisykles, susijusias su valstybės pagalba, gali būti mokamos kompensacijos. Šiomis aplinkybėmis Komisija siūlo supaprastinti šias taisykles ir supaprastinti pagalbos teikimą krizės atveju. Ypač rekomenduojama, kad pagalbai už nepalankių klimato sąlygų padarytą žalą kompensuoti nebūtų reikalingas išankstinis Komisijos sutikimas, nes tai labai pagreitintų išmokas ūkininkams.

Derliaus nenuėmimas galėtų būti priemonė, kurios būtų imamasi kai rinkoje iškyla netikėtų ir laikinų sunkumų dėl perteklinės pasiūlos. Galimybę mokėti kompensacijas už derliaus nenuėmimą pagal gamintojų organizacijų veiklos programas reikėtų aptarti atsižvelgiant į bendro šviežių vaisių ir daržovių rinkos organizavimo reformą.

3.5. Baigiamosios pastabos

Apskritai svarbiausi veiksniai, dėl kurių perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir vyšnių sektoriuje 2004 m. ir 2005 m. kilo krizė, buvo perteklinė pasiūla (2004 m. rūgščiosios vyšnios ir juodieji serbentai) ir esamos susiskaldžiusios prekių grandinės.

Dėl kiekvienos problemų rūšies buvo persvarstytos esamos Bendrijos politikos priemonės, kurių būtų galima imtis. Atlikus persvarstymą paaiškėjo, kad dauguma problemų gali būti išspręstos taikant esamas priemones. Visų pirma bendras vaisių ir daržovių rinkos organizavimas ir kaimo plėtros programos yra ES turimos tinkamos priemonės prekių grandinių veikimui minkštųjų vaisių ir vyšnių sektoriuje pagerinti.

Rengiant bendro vaisių ir daržovių rinkos organizavimo reformą, bus tinkamai atsižvelgta į šią ataskaitą ir prie jos pridedamą Komisijos tarnybų darbo dokumentą dėl „ES perdirbti skirtų minkštųjų vaisių ir kitų raudonųjų vaisių sektoriaus apžvalga“ bei į išorinius vertinimus ir poveikio įvertinimą.